

Johan Lindberg & Charlotte Samuelsson
Avdelningen för befolkning och välfärd

Möte i användarrådet för välfärdsstatistik 2019-10-24

Närvarande:

- Per Molander, Regeringskansliet, ordförande
- Karin Halldén, Institutet för social forskning
- Hanna Hultin, Försäkringskassan
- Henrik Lysell, Socialstyrelsen
- Nasser Nuru Mahmud, Folkhälsomyndigheten
- Håkan Nyman, Socialdepartementet
- Jesper Roine, Handelshögskolan
- Karoline Sjölander, Konsumentverket
- Lizbeth Valck, ersättare för Linnea Källqvist, Finansdepartementet

Från SCB

- Alexandra Kopf Axelman, enhetschef BV/SV
- Marie Lidéus, enhetschef BV/BEV
- Annica Wallerå, FASIT
- Johan Lindberg, sekreterare
- Charlotte Samuelsson, sekreterare

Frånvarande:

- Anna Dahlberg, Myndigheten för delaktighet

1. Mötet öppnas

Ordförande Per Molander öppnade mötet. Dagordningen godkändes.

2. Presentationsrunda

Presentationsrunda med anledning av att det har tillkommit nya ledamöter sedan senaste mötet samt att en tillfällig ersättare deltar.

3. Ny design av undersökningen Hushållens utgifter

Marcus Vingren vid enheten för statistik om befolkning och ekonomisk välfärd presenterade upplägg av kommande insamling av undersökningen Hushållens utgifter.

Undersökningen har under lång tid haft relativt högt svarsbortfall. Den senaste undersökningen genomfördes 2012. Detta har gjort att ett arbete med att ta fram en ny design för undersökningen har pågått under de senaste åren. Detta arbete fortsätter under 2019. Projektet jobbar främst med att ta fram en design som kan användas i närtid (2020). En del av arbetet berör dock delar som kan användas längre fram. Det gäller arbetet med att använda andra datakällor för att minska uppgiftslämnarbördan. En sammanslagning med produkten Hushållens boendeutgifter genomförs också.

Den nya designen (i närtid) för undersökningen innebär att inget hushåll kommer att behöva svara på frågor om alla deras utgifter. Uppgifterna kommer att samlas in enligt följande:

- Ett urval av hushåll svarar på frågor rörande mindre, ofta förekommande utgifter såsom livsmedel, restaurangbesök och kläder.
- Ett urval av hushåll svarar på frågor rörande deras bostad
- Ett urval av hushåll svarar på frågor rörande övriga, större utgifter

De tre olika urvalen kommer tillsammans ge information om hushållens totala utgifter och hur hushållen fördelar dem. Tanken är att svarsfrekvensen och kvaliteten ska öka då bland annat uppgiftslämnarbördan har minskat ordentligt.

Eurostat är dock intresserade av ett komplett mikrodatabas, där samtliga delar ingår. Så utöver ovanstående kommer en panelansats att testas under 2020-2022. I panelansatsen kommer de deltagande hushållen att få besvara frågor om alla deras utgifter, men utspritt över tre år. Uppgiftslämnarbördan är densamma som tidigare men genom att bördan sprids ut över tid så bedöms den upplevda bördan vara mindre än tidigare.

Sverige deltar i en EU-arbetsgrupp för att utveckla nya metoder för att samla in data för undersökningen. Nya datainsamlingsverktyg testas i nuläget.

Arbetet med den nya ramlagen (IESS) för den sociala statistiken pågår på EU-nivå. Lagen innebär för HUT att mer uppgifter kommer att behöva samlas in för att Sverige ska uppfylla kraven i lagen. Från och med år 2026 kommer lagen att träda i kraft för undersökningen.

Frågor/kommentarer från ledamöter:

- Intressant med en uppföljning på kommande användarråd av experimentet som genomförs i HUT.
- Hur ser SCB på att använda sig av bankkortsdata för att fånga hushållens konsumtion?

Kommentar SCB: Detta är ett spår som SCB tittar på, dock svårt med nuvarande lagstiftning på grund av banksekretessen. Diskussioner har dock förts med större livsmedelskedjor om att inhämta data om inköp för kunder. Livsmedelskedjorna vill vara behjälpliga, dock är de försiktiga med att lämna ifrån sig data om sina kunder av rädsla för att diskussioner om missbruk av data ska uppkomma.

- Behov finns av KPI för olika sociala grupper, då köpmönster och därmed den upplevda prisutvecklingen skiljer sig åt för dessa.

Kommentar SCB: Finns inget sådant att tillgå i dagsläget. Vi tar med oss önskemålet till prisenheten på SCB.

4. Förstudie inför kommande tidsanvändningsundersökning

Daniel Kruse vid enheten för statistik om befolkning och ekonomisk välfärd presenterade SCB:s planer på en kommande tidsanvändningsundersökning.

Undersökningar om tidsanvändning är något som större delen av medlemsländerna i EU genomför, och det finns en stor efterfrågan på tidsanvändningsdata både hos nationella som internationella forskare. TA omnämns i EU:s ramlag, dock är undersökningen än så länge frivillig att genomföra.

Tre undersökningar har hittills genomförts i Sverige, 1990, år 2000 samt 2010. Svarsfrekvensen har sjunkit vid varje tillfälle och uppgick 2010 till cirka 41 procent.

Det finns tyvärr inga tecken på att trenden med det ökande bortfallet kommer att vända under de närmaste åren. Om inte särskilda åtgärder och ett nytt angreppssätt vidtas kan det med stor sannolikhet antas att bortfallet i TA 2021/2022 kommer att vara högre än bortfallet för TA 2010/2011.

SCB bedömer att ett traditionellt upplägg på kommande TA inte är möjligt att genomföra, detta då bortfallet riskerar att blir för stort. Med anledning av detta har SCB fått i uppdrag av regeringen att ta fram ett

förslag på genomförande av TA 2021/22. I uppdragets genomförande kan SCB, om myndigheten bedömer det nödvändigt, utgå från att föreslå en enklare variant av TA än de undersökningar som tidigare har genomförts. Resultaten från en enklare TA måste dock ha minst en sådan detaljeringsgrad att det går att använda för att följa upp det obetalda hem- och omsorgsarbetet

En förstudie pågår där arbetet delvis och hittills har bestått i att utreda vilken detaljeringsgrad som är nödvändig för att möta kravet om uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämn fördelning av det obetalda hem- och hushållsarbetet.

Det finns i huvudsak fyra etablerade metoder för insamling av tidsanvändningsdata – enkät, ”beeper”-studier, direkta observationer samt dagboksföring.

SCB:s fokus för kommande TA är att den ska vara enkätbaserad. Fördelar med detta upplägg är bland annat minskad uppgiftslämnarbördan, troligtvis högre svarsfrekvens samt billigare att genomföra.

Nackdelar med upplägget är bland annat försämrad jämförbarhet med tidigare undersökningar samt att möjligheterna att knyta aktiviteter till klockslag respektive att se vilken aktivitet som följs av annan aktivitet försvinner.

Danmark använde sig av möjlighet att svara via app i TA-undersökning 2018, dock visade det sig att endast två procent av de svarande använde den möjligheten.

Frågor/kommentarer från ledamöter:

- Många synpunkter om att mobil/app bör testas trots den låga andelen respondenter som använde app i Danmark.
- Folkhälsomyndigheten har genomfört en studie där man mäter rörelse bland barn med hjälp av tekniska lösningar.
- Fråga om huruvida mobilanvändning kommer att fångas upp i TA.

Kommentar SCB: Möjligt att detta kommer att finnas med, dock inte ett fokusområde.

- Hur arbetar SCB med kontrollgrupper? Risk att man som uppgiftslämnare anpassar svaren efter vad som förväntas, i detta fall att männen lägger mer tid på hemarbete.

Kommentar SCB: Kontrollgrupper används ofta i olika experiment och kan komma användas i ett kommande experiment även i TA.

- Fråga om vad SCB gör åt den sjunkande svarsfrekvensen. Var går gränsen för när bortfallet anses vara för stort?

Kommentar SCB: Inga nya revolutionerade lösningar för att motverka bortfallet. Var gränsen går för vad som är acceptabelt bortfall varierar från undersökning till undersökning. Men generellt kan sägas att smärtgränsen passeras när det ej längre är möjligt att besvara själva syftet med undersökningen.

5. Tabellplan för framtida ULF/SILC

Anna Hagman, på enheten för social välfärdsstatistik, presenterade projektet om tabellplan för levnadsförhållanden, som är en del av arbetet på SCB med att ytterligare integrera ULF och SILC. Projektets uppgift har varit att ge förslag på vilka frågeställningar som ska ingå i tabellplanen för den officiella statistiken av levnadsförhållanden. Ramarna för projektet har varit direktiven och kommande ramlag för SILC samt styrgruppens anvisningar om att beakta ULF:s tidsserier och behovet av statistik avseende personer med funktionsnedsättning. Projektet har också haft i uppgift att beakta och i möjligaste mån minska uppgiftslämnarbördan.

Projektet har kartlagt intervjutid för olika årgångar, antal ställda frågor per ämneskomponent, vilka tidsserier som finns för de variabler som i nuläget ingår i ULF och vilka variabler som föreslås ingå i SILC från och med 2021. Projektet har vidare kartlagt och tagit fram ytterligare förslag på indikatorer som kan skapas utifrån ULF:s och SILC:s frågor/variabler. Vid genomgången av det kommande innehållet i SILC konstaterade projektgruppen att det finns stora möjligheter att använda och publicera fler indikatorer baserat på SILC än vad som görs idag.

Projektgruppen föreslår följande:

- Att undersökningens innehåll ska utgå från EU:s kommande ramlag och tillhörande direktiv.
- Att undersökningen ska följa och anpassas till SILC:s 6-årsrotation vad gäller det ämnesmässiga innehållet i moduler.
- Att nationellt valda frågor ska komplettera SILC och av dem föreslås att vissa ska ställas varje år, medan andra ska ställas vart tredje år.
- Att vissa nationella frågor anpassas till SILC och att de nationella frågorna begränsas till det som publiceras.

Eurostats plan för framtida SILC (från och med 2021), med kärna (årligt återkommande frågor) och moduler som återkommer vart 3:e respektive vart 6:e år ser i dagsläget ut enligt nedan figur.

Med utgångspunkt i planen för SILC i nedan figur samt undersökningens nationella ULF-variabler har projektgruppen gjort en plan för upplägget av den framtida undersökningen över en 6-årscykel, där nationella frågor om arbetsmiljö, fritid, medborgerliga aktiviteter, sociala relationer, trygghet kommer att ingå vart tredje år.

Eurostats plan för SILC från och med 2021

Annually	Year		3 year rolling module	6 year rolling module
Income	1	2021	Children	New policy needs 1
Material deprivation	2	2022	Health	Quality of life
Economic activity	3	2023	Labour & housing conditions	Intergenerational transmission of disadvantages & Housing difficulties / New policy needs 2
Demography	4	2024	Children	Access to services
Education		2025	Health	New policy needs 3
Child care	5	2026	Labour & housing conditions	Over-indebtedness, consumption and wealth
Housing costs	6			
Health Quality of life				
Miscellaneous				
Technical variables				

Förekomst av nationella ämnesområden från och med 2021

Trygghet	Vart tredje år (2021, 2024 osv)
Arbetsmiljö	Vart tredje år (2022, 2025 osv)
Fritid och sociala relationer (<i>del av modul om Quality of Life, som kommer att rotera vart tredje år istället vart sjätte år i Sverige</i>)	Vart tredje år (2022, 2025 osv)
Medborgerliga aktiviteter	Vart tredje år (2023, 2026 osv)

Frågor/kommentarer från ledamöter:

- Frågeordningen kan ha betydelse och därför borde man kanske ha en slumpad ordning på frågor eller frågeavsnitt.

Kommentar SCB: I viss mån är frågeordningen bestämd av direktiven från Eurostat gällande SILC.

- Folkhälsomyndigheten saknar frågor om sexuell läggning i undersökningen.

Kommentar SCB: Sexuell läggning är en så kallad känslig personuppgift. Enligt förordningen (2001:100) om den officiella statistiken får SCB, för framställning av statistik över levnadsförhållanden, behandla känsliga personuppgifter enligt 8 § som avser enskilda personers hälsotillstånd och medlemskap i fackförening.

Förordning (2001:100) om den officiella statistiken:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2001100-om-den-officiella_sfs-2001-100

- Folkhälsomyndigheten saknar dessutom frågor om alkohol och droger samt om psykisk ohälsa i ULF/SILC. FHM avser att inkomma med skriftliga kommentarer.

Kommentar SCB: SCB uppskattar input på förslaget. År 2005 var senaste gången frågor om alkohol ställdes i undersökningen. Frågeställningen om alkohol finns i SILC-modulen om hälsa som kommer att genomföras vart tredje år. Enligt förslaget samlas uppgifter om psykisk ohälsa in i samma modul.

Frågor och synpunkter avseende tabellplan för framtida ULF/SILC kan skickas till

- Alexandra Kopf Axelman (enhetschef), Alexandra.Kopf.Axelman@scb.se
- Anna Hagman (projektledare): anna.hagman@scb.se

6. Utveckling av Barn-ULF

Anna Nyman, avdelningen för befolkning och välfärd, berättade om det utredningsarbete om framtida upplägg av Barn-ULF som hon är projektledare för.

SCB har sedan år 2001 genomfört Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF). Undersökningen genomförs som en tilläggsundersökning till Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC). Av hushållskartläggningen i ULF/SILC framgår om det finns barn 12–18 år som bor minst halva tiden i samma hushåll som urvals-personen och som är urvalspersonens barn eller urvalspersonens make/maka/sambos barn. Dessa barn utgör de möjliga deltagarna i Barn-ULF. Kopplingen mellan ULF/SILC och Barn-ULF medför att barnintervjuerna kan kompletteras med information om barnet och hushållet som hämtas från ULF/SILC (genom frågor i ULF/SILC samt

registerinformation). Idag genomförs Barn-ULF årligen, men redovisning görs vanligen i form av så kallade ”dubbelår” som bygger på data som samlats in under två år.

Ett minskat antal svarande barn i Barn-ULF samt kommande förändringar i designen av ULF/SILC gör att upplägget för Barn-ULF behöver ses över. Under våren 2019 har projektgruppen på SCB undersökt två alternativ för Barn-ULF – ett där undersökningen fortsatt är knuten till ULF/SILC och ett där Barn-ULF genomförs som en fristående undersökning.

Det som kännetecknar ett upplägg där Barn-ULF är knuten till ULF/SILC är möjligheten att komplettera barnintervjuerna med information från ULF/SILC, både registeruppgifter och information som samlas in genom frågor till intervjupersonen. Kopplingen mellan Barn-ULF och ULF/SILC medför också begränsningar, exempelvis genom att antalet barn som kan delta i Barn-ULF begränsas av antalet vuxna urvalspersoner i ULF/SILC. Urvalsförfarandet innebär också att bortfall i Barn-ULF sker i flera steg. Detta bidrar till att det totala bortfallet blir stort och kan också medföra att skevheten i bortfallet byggs upp i flera steg. Att urvalet görs i flera steg innebär också att skattningarnas varians påverkas av flera urvalssteg.

De planer som finns för kommande design av ULF/SILC innebär att Barn-ULF framöver skulle genomföras vart tredje år, och då genomföras samtidigt som en modul i SILC som omfattar frågor som bland annat rör barns hälsa.

Att genomföra Barn-ULF som en fristående undersökning medför att det inte finns någon möjlighet att komplettera barnintervjuerna med information från ULF/SILC. Den information som behövs för att exempelvis skapa redovisningsgrupper hämtas istället från register respektive frågor som ställs direkt till barnen. Samtidigt möjliggör en fristående undersökning en urvalsdesign som är oberoende av urval och svarsmängd i ULF/SILC. Det innebär exempelvis att urvalsstorleken i undersökningen kan bestämmas oberoende av urvalsstorlek och design i ULF/SILC. En sådan urvalsdesign kan utformas mer specifikt efter behoven i Barn-ULF, exempelvis skulle man kunna bilda stratum efter vissa grupper såsom barn med utländsk bakgrund och genom att dra överurval av dessa kunna få in fler svar i denna grupp.

För en fristående undersökning finns heller inget som styr hur ofta undersökningen ska genomföras. Vi utgår från att undersökningen ska genomföras ca vart tredje år, men istället med ett större urval.

Frågor om funktionsnedsättning hos barn har ställts i ULF/SILC sedan år 2010 och används för att skapa redovisningsgruppen barn med funktionsnedsättning. Om Barn-ULF även fortsatt är kopplad till ULF/SILC behöver de frågor om funktionsnedsättningar hos barnen som

använts i ULF/SILC anpassas till frågor om barns hälsa som numera finns i SILC.

I en fristående undersökning skulle frågor om funktionsnedsättning ställas direkt till barnet.

I maj 2019 fick SCB ett uppdrag av regeringen som gäller statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning. En del av detta uppdrag är att "göra en översyn av definitionen av funktionsnedsättning och ta fram en definition som kan användas som grund för nationell statistik och undersökningar". Det är möjligt att detta kommer att medföra att frågorna om barns funktionsnedsättning som idag ställs i ULF/SILC kommer att förändras, vilket skulle innebära ett tidsseriebrott i statistiken. Om Barn-ULF görs som en fristående undersökning kommer (den kommande) definitionen av funktionsnedsättning ha betydelse för hur frågor om funktionsnedsättning utformas.

I kontakter med användare (representanter från Socialdepartementet, Arbetsmarknadsdepartementet, Barnombudsmannen, Myndigheten för delaktighet och Institutet för social forskning) har bland annat följande framkommit:

- Tillräckligt att genomföra Barn-ULF vart tredje år
- Undersökningen kan pausas 2020 för att arbeta med utveckling
- Olika uppfattning om en fristående undersökning eller en undersökning knuten till ULF/SILC är bäst

SCB har beslutat att inte genomföra Barn-ULF år 2020. Resurserna detta år kommer istället att användas till utveckling av undersökningen.

- Socialdepartementet frågade om möjligheten att redovisa växelvis boende barn kommer att finnas kvar.

Kommentar SCB: Uppgifterna hämtas från ULF/SILC och kommer inte påverkas av Barn-ULF:ens utveckling. Uppgifterna kommer också finnas kvar enligt förslaget till ny tabellplan.

7. Externa ledamöter om statistikbehov, synpunkter, frågor

De externa ledamöterna gavs möjlighet att berätta om statistikbehov och komma med synpunkter, liksom att komma med förslag på frågor att ta upp på kommande möten i användarrådet.

- Sökfunktionen på SCB:s webbsida upplevs som mycket dålig och det vore önskvärt att den förbättras.

Kommentar SCB: SCB är medvetna om problemet och tar med synpunkten till SCB:s ledningsgrupp.

- Uppgift om assistansersättning på individnivå finns inte tillgänglig i några register, vilket försvårar uppföljning. Finns det möjlighet för SCB att inhämta data om detta från Försäkringskassan?

Kommentar SCB: Det kan vara svårt rent juridiskt att hålla data i register om dessa inte används för officiell statistik. Vi tar med oss frågan och återkommer med utförligare svar.

- Hur ser tidsplanen ut för EU:s ramlag?

Kommentar SCB: Ramlagen tagen i parlamentet, implementeras 2021 och berör det året de årliga EU-undersökningarna Arbetskraftsundersökningarna, Undersökningarna av levnadsförhållanden och IT bland individer. Förhandlingar om underliggande rättsakter pågår nu.

8. Information från SCB

Alexandra Kopf Axelman, enhetschef på enheten för social välfärdsstatistik, presenterade allmän information från SCB:

- SCB har antagit en ny vision i april som ett led i arbetet med SCB:s strategi: Vi ger samhället användbar statistik att lita på.
Vi = SCB tillsammans med andra SAM.
Ger = Visar att vi är generösa, ligger en proaktivitet i ordet – vi väntar inte, vi har koll på vad som behövs, ”förser”.
Samhället = Ett paraply som omfattar alla vi vill vända oss till, medborgare och förädlare inkluderas.
Användbar = Tillgängligt, utgår ifrån olika målgruppers behov, analyserande texter, tillräckligt god kvalitet, relevant och aktuell, täcker de behov som finns, förutsätter en bra dialog med användarna – vi måste förstå vad de behöver och hur de använder statistiken.
Statistik = Avser inte bara statistik utan även t.ex. mikrodata.
Att lita på = Kvalitetsstämpel, allt som följer med begreppet officiell statistik (dokumenterad, transparens).
- Strategiarbetet har haft som utgångspunkt att SCB är till för medborgarna. För att nå medborgarna har vi identifierat nio olika förädlarroller. Vi har träffat fokusgrupper bestående av: beslutsfattare, SAM och andra myndigheter, media, skola (rektorer), utredare/analytiker och politiker. De har gett oss

input till hur vi kan utvecklas inom våra olika roller.

- Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet: det finns en medvetenhet hos de statistikansvariga myndigheterna att omvärlden förändras och att detta leder till förändrade behov, men samtidigt finns det brister i statistikens innehåll. Det finns därför skäl att se över hur den officiella statistiken på ett mer aktuellt sätt ska kunna spegla samhället jämte de pågående förändringarna. Mer om bland annat detta, se avsnittet *Utvärdering av den officiella statistikens kvalitet* som börjar på sidan 28 i rapporten *Sveriges officiella statistik – årlig rapport för 2018*:
https://www.scb.se/contentassets/0868a642098a46b995fe3f044a5df459/sos_rapport_2018_slutlig_webb.pdf
- SCB deltog vid Järvaveckan –SCB har tagit fram underlag till en rapport för att belysa situationen i utsatta områden som The Global Village publicerade i juni 2019:
https://jarvaveckan.se/wp-content/uploads/2019/08/PERSPEKTIV_2019_Tvåusen_svar_från_Sveriges_utsatta_områden.pdf
- För information om Statistikforum 2019 – konferensen om den officiella statistiken – den 14 november, se
<https://www.scb.se/vara-tjanster/kalendarium/statistikforum/>
- För information om konferens om Registerforskning 2019, den 6 november, se:
<https://www.scb.se/vara-tjanster/kalendarium/Registerforskning-2019/>

Frågor/kommentarer från ledamöter:

- Arbetar SCB systematiskt med att underlätta dataöverföring från uppgiftslämnare?

Kommentar SCB: Arbete inom detta område, överföring från maskin till maskin, har under lång tid bedrivits på företagssidan samt mellan SCB och andra offentliga institutioner.

- Hur arbetar SCB med övertäckningen i folkbokföringen och hur ser ett eventuellt samarbete ut mellan SCB och Skatteverket på det här området? Berör Försäkringskassan bland annat med avseende på felaktiga utbetalningar.

Kommentar SCB: Arbete pågår kontinuerligt både på SCB och på Skatteverket samt gemensamt med att hantera problematiken med övertäckning i folkbokföringen.

I Rapporten *Övertäckning i Registret över totalbefolkningen – en registerstudie* (SCB 2015) skattas övertäckningen i RTB med hjälp av en nyutvecklad modell:

http://share.scb.se/OV9997/data/OV9999_2015A01_BR_BE96BR1501.pdf

- Hur arbetar SCB med att tillgängliggöra statistiken på ett pedagogiskt sätt, där statistiken görs mer användarvänlig och lättolkad för användarna?

Kommentar SCB: En av målsättningarna med nuvarande webbprojekt har varit att underlätta statistikanvändningen för mindre vana användare av statistiken. Arbetet med detta pågår just nu.